

ANEKS METODOLOGICZNY

Załącznik D

do raportu z badań:

„Rynki pracy na obszarach popegeerowskich”

**Scenariusz wywiadów grupowych (FGI)
z byłymi pracownikami PGR i ich rodzinami**

Scenariusz wywiadów grupowych (FGI) z byłymi pracownikami PGR i ich rodzinami

Należy się przedstawić, wyjaśnić cel badania, poprosić o możliwość nagrywania, uprzedzić, że wszystkie podane informacje będą chronione oraz, że Respondent ma prawo nie odpowiadać na pytania, na które nie chce odpowiadać.

Proszę podkreślić, że ogromnie ważna jest szczerłość odpowiedzi oraz mowa o własnych doświadczeniach. Jeśli respondent zbacza z tematu, proszę delikatnie (ale zarazem stanowczo) kierować go w stronę głównego wątku.

ROZGRZEWKA

Proszę powiedzieć coś o sobie – skąd Państwo pochodzą, jak długo mieszkają w N., czy Państwo mają rodzinę, jak duża jest to rodzina...

Co najlepiej potraficie robić, co lubicie robić...

PYTANIA WSTĘPNE – poczucie przynależności/obcości wobec miejsca zamieszkiwania

Jak się Państwu mieszka w N. ?

Czy chcieliby Państwo mieszkać gdzie indziej, dlaczego tak, dlaczego nie?

Jakie są plusy mieszkania w N. ?

(istotne pytanie, bo znajdowanie „plusów” na początku rozmowy dodaje poczucia wartości i nastraja pozytywnie respondentów)

GLÓWNE PROBLEMY DO PORUSZENIA W WYWIADZIE FOCUSOWYM:

Celem badania metodą wywiadu grupowego jest:

1/diagnoza aktualnej ‘odległości od rynku pracy’ osób mieszkających na terenach popeegetowskich:

- CZY AKTUALNIE- nie pracują, są zupełnie bierni zawodowo, czy też robią coś w swoim życiu zawodowym (np. są zatrudnieni, lub uczestniczą w programach urzędu pracy, sami szukają pracy, pracują dorywczo)?
- Czy są, ich zdaniem, chętnie zatrudniani przez pracodawców, nie mają problemów z pracą, czy też nie, jak wygląda ich subiektywny pogląd na ich pozycję na rynku pracy?

- Jak oceniają lokalnych pracodawców, ich wymagania, oczekiwania, oraz to, co oferują pracownikom?
- Czy zarobki starczą na utrzymanie?
- Czy praca zaspokaja aspiracje?
- Czy chcieliby polepszyć swoją sytuację na rynku pracy, czy też nie – i dlaczego?
- Jak wyobrażają sobie możliwość uzyskania lepszej, lepiej płatnej pracy – co należałoby zrobić, aby ją uzyskać?
- Jeśli nie pracują → jakie są ich pozapracowe źródła utrzymania?
- Dlaczego preferują pozapracowe źródła utrzymania (dlaczego bardziej opłaca się im „Nie pracować”?)
- Jakie mają plany na przyszłość?
- Jeśli są to głównie emeryci i renciści (lub inni „zasiłkowcy”) → czy starają się dorabiać? W jaki sposób?
- Jakich rad udzielali/ udzielają, **w związku z własnym doświadczeniem**, swoim dzieciom w kwestii poruszania się na rynku pracy (czy radzili im kształcić się, czy nie, wyjechać lub zostać)?

2/rekonstrukcja procesu, jaki doprowadził do stanu aktualnego

HISTORIA:

- Chciał(a)bym, żebyście opowiedzieli mi trochę o pracy w PGR... Jak trafiliście do pracy w PGR? Kiedy to było? Dlaczego zdecydowaliście się na podjęcie pracy w PGR?
  - Czy żeby podjąć pracę w PGR przeprowadziliście się? Gdzie mieszkaliście wcześniej? Gdzie mieszkają Wasi rodzice, najbliższa rodzina?
  - Co robiliście w PGR, jaką pracę wykonywaliście, jaki był Wasz zawód? Ile lat przepracowaliście w PGR? Czy w tym czasie zmienialiście pracę, stanowisko – np. awansowano was?
  - Czy w czasie pracy w PGR zrobiliście jakieś kursy, doksztalcaliście się, zdobyliście jakiś inny/dodatkowy zawód – jaki?
  - Jak żyło się i pracowało w PGR? Jakie były zalety i wady tej pracy?
  - Kiedy zamieszkaliście na tym osiedlu?
  - Jak żyło się na tym osiedlu – co tu było, co się działo? Czy była szkoła, ośrodek zdrowia – coś jeszcze? Co można było robić w czasie wolnym?
-
- Jeśli są teraz „daleko” od rynku pracy, co ich oddaliło?
  - Czy to się zaczęło już w momencie upadku PGR, czy dopiero później?
  - Jak przeżyli upadek PGR? Czy byli do tego przygotowani?
  - Co robili bezpośrednio po tym?

- Czy podjęli nową pracę? Jaka?
- Czy utrzymali tę pracę?
- Czy doksztalcali się?

- Skąd uzyskiwali najbardziej potrzebną pomoc? **Na kogo mogli liczyć?** (w razie potrzeby wymienić instytucje, jeśli nie pamiętają – OPS, PUP, jakieś NGO, Kościół).

- Czy były jakieś programy, instytucje, projekty, osoby, które próbowały ich na powrót „przybliżyć” do rynku pracy?
- Na czym polegały działania, jakie zastosowano wobec nich?
- Jak oceniają skuteczność tych wszystkich działań pomocowych?
- Jaki rodzaj pomocy był skuteczny, a jaki nie?
- Co powinno, ich zdaniem, być zrobione, aby polepszyć ich sytuację?
- Co oni uważają, że SAMI powinni zrobić, aby polepszyć swoją sytuację na rynku pracy?

3/ rekonstrukcja pewnych powtarzających się wzorów biograficznych (trajektorii) – jeśli oczywiście takie występują! – czy są specyficzne wzory „kobiece” i „męskie”? Czy najczęściej występujące to są historie „zaradności” czy raczej „bezsilności”?

- Czy uważacie, że mieliście wpływ na najważniejsze wydarzenia w swoim życiu w ostatnich kilkunastu lat (czy mogliście zapobiec zwolnieniu, czy mogliście zmienić sytuację)?
- Powiedzcie, jakie były Wasze najważniejsze decyzje, jakie podjęliście w ciągu tych kilkunastu lat, jeśli chodzi o pracę, jakie zaszły zmiany w związku z tymi decyzjami? (dopytać koniecznie o decyzje związane z wyjazdami z miejsca zamieszkania, zmiana adresu, migracjami w kraju i zagranicą)
- Czy jesteście zadowoleni z tych decyzji, czy też z perspektywy czasu uważacie, że należałoby podjąć inne? (zostać/ wyjechać)
- Jak Państwo radzili sobie w najtrudniejszych momentach w ciągu tych kilkunastu lat? Na czyją pomoc mogli Państwo liczyć w największym stopniu?
- Co było dla Państwa największą bolączką w ciągu tych kilkunastu lat? Co było największym problemem?

4/ odpowiedź na pytanie, jaką rolę w tych trajektoriach życiowych pełniły różne instytucje (PUP, GOPS lub MOPS, organizacje pozarządowe i kościelne)

5/ Odpowiedź na pytanie, jaka jest dostępność zasobów, usług, instytucji publicznych oraz informacji dla mieszkańców obszarów popegeerowskich, czyli wszystkiego, co jest konieczne do realizacji ich życiowych celów i interesów?

6/ Kto, jaka instytucja, ich zdaniem, jest/ powinien odpowiedzialny za to, aby te zasoby, usługi i informacje były dla nich dostępne? (jeśli nie mówia spotanicznie – dopytać: rząd, samorząd, pomoc społeczna, PUP, Kościół, inne?)

7/ Postrzeganie swoich szans życiowych, edukacyjnych i profesjonalnych przez ludzi młodych z obszarów popegeerowskich

8/ Postrzeganie swoich szans życiowych, edukacyjnych i profesjonalnych przez kobiety z obszarów popegeerowskich

9/ Alternatywne scenariusze: Co, ich zdaniem, należało zrobić tuż po upadku PGR-ów, aby teraz było inaczej? Co zrobiono źle?

10/ Pytania projekcyjne związane z jakością życia

Co to znaczy „godne życie”, „godziwa praca” –jak sobie to wyobrażają?

Jakie przemyślenia i recepty chcieliby przekazać swoim dzieciom? (UWAGA – pytanie zarówno do młodych i starczyh)

Jaka, ich zdaniem, będzie przyszłość w N.? Co należałoby zrobić, aby wykorzystać szanse i wyeliminować zagrożenia?

Gdyby zasiedli we władzach samorządowych – jakie byłyby ich „pierwsze trzy decyzje” w sprawie terenów poPGR? Co należałoby zrobić z tymi terenami?

3. OPIS DOŚWIADCZEŃ ZAWODOWYCH PO LIKWIDACJI PGR ("SYNOWIE" PRACOWNIKÓW PGR: PO ZAKOŃCZENIU NAUKI)

3.1 Jak wyglądał sam proces likwidacji PGR? Czy zostali Państwo do tego przygotowani, czy też było to wydarzenie nieoczekiwane? Jeśli były jakieś przygotowania – na czym one polegały? Czy coś Wam zaproponowano, jakąś inną pracę?

3.2 Proszę przypomnieć sobie, jakiego rodzaju plany/zamierzenia mieliście w czasie zaraz po utracie pracy w PGR? Czy te plany udało się zrealizować? Dlaczego tak/nie?

3.3 Proszę teraz, abyście opisali historię swoich doświadczeń zawodowych po likwidacji PGR, w którym Panowie pracowali – proszę opowiedzieć po kolei, gdzie i na jakich stanowiskach pracował(a) Pani od tego momentu. Jakie ważne wydarzenia w Pani/Pana życiu miały miejsce w ciągu tych lat - poza sferą zawodową.

Dla „synów”: proszę opowiedzieć po kolei, gdzie i na jakich stanowiskach pracował(a) Pani od ukończenia szkoły. Jakie ważne wydarzenia w Pani/Pana życiu miały miejsce w ciągu tych lat - poza sferą zawodową.

DLA KAŻDEJ PRACY:

3.4 Proszę opisać, gdzie i na jakim stanowisku Pan/Pani pracował (a), w jaki sposób znalazł tę pracę, jak długo w niej pozostawał?

3.5 Jakie wspomnienia wiążą się z tą pracą? Czy to była dobra praca – równie dobra, jak w PGR, czy gorsza?

3.6 Jakie były okoliczności, w których przestał(a) Pan/Pani tam pracować?

3.7 Czy miał(a) Pan(i) na to wpływ? Czy mogło być inaczej, od czego to zależało, żeby Pan nadal tam pracował?

4. OPIS DOŚWIADCZEŃ ZWIĄZANYCH Z POSZUKIWANIEM PRACY

4.1 Proszę opowiedzieć tak dokładnie, jak to możliwe, co wydarzyło się w Waszym życiu, w ciągu sześciu miesięcy od utraty ostatniej pracy.

4.2 W szczególności, jaki miało wpływ to wydarzenie na inne obszary życia: zdrowie; stan materialny; życie osobiste; na dotychczasowy styl życia; na kontakty z innymi ludźmi (przyjaciółmi, znajomymi).

4.3 Kontakt z urzędem pracy

4.3.1 Jak częste były kontakty z urzędem pracy?

4.3.2 Z jakimi pracownikami kontaktował(a) się Pan(i) najczęściej: doradca zawodowy, pośrednik, psycholog (proszę wymienić)

4.3.3 Czy podczas pierwszych kontaktów z Urzędem Pracy zrobiono z Pania (Panem) dokładny wywiad, czy miała(a) Pan(i) wrażenie, że Pana(i) potrzeby zostały zdiagnozowane?

4.3.4 Czy miał(a) Pan(i) swobodę wypowiedzania się o swoich potrzebach i doświadczeniach zawodowych?

4.3.5 Jakie oczekiwania miał(a) Pan(i), kiedy kierował(a) się do Urzędu Pracy?

4.3.6 Proszę opowiedzieć po kolei, jakiego rodzaju działania zastosowano wobec Pani (Pana) w ramach pomocy Urzędu Pracy? (dopytać o wszystko: porady, szkolenia, pośrednictwo, skierowanie respondenta do innych instytucji rynku pracy, zatrudnienie wspomagane etc.)

4.3.7 W jakich programach uczestniczył Pan(i) za sprawą Urzędu Pracy? (jeśli respondent pamięta, to należy poprosić o wymienienie nazw: np. "50+", program "Absolwent" etc.)

4.3.8 Jak ocenia Pan(i) skuteczność poszczególnych programów? Który był najbardziej wartościowy, a który najmniej?

4.3.9 Z jakiego programu (szkolenia, działania) był(a) Pan(i) najbardziej zadowolona(y)? Jakie czynniki o tym zadecydowały?

4.3.10 Czy podczas kontaktów z Urzędem Pracy napotkał(a) Pan(i) jakieś bariery w dostępie do usług pracy?

4.3.11 Czy na przykład nie mógł(a) Pan(i) uczestniczyć w jakiś programach/szkoleniach, które były dla Pan(i) ważne?

Jakie jeszcze inne bariery może Pan(i) opisać?

4.3.12 Czy podczas korzystania z usług Urzędu Pracy nawiązał Pan kontakty z innymi bezrobotnymi? Czy te kontakty były pomocne w Pani(a) sytuacji?

4.3.13 Czy dzięki Urzędowi Pracy nawiązał Pan inne wartościowe kontakty (np. z pracodawcami, wolontariuszami, doradcami, organizacjami pozarządowymi etc.)?

4.3.14 Jak rozwijała się współpraca z Urzędem Pracy w czasie – czy miał Pan(i) wrażenie, że z upływem czasu jest inaczej traktowany(a)? Na czym polegała ta zmiana?

4.3.15 Czy kiedykolwiek odwoływał się Pan/Pani od jakiejś decyzji podjętej przez pracownika Urzędu Pracy, na przykład do Dyrektora, albo do ministerstwa? Czy to było skuteczne?

4.3.16 Jak ogólnie podsumował(a)by Pan(i) swoje kontakty z Urzędem Pracy? Czy uważa Pan(i), że należałoby zmienić sposób funkcjonowania tych urzędów? Jeśli tak, to w jaki sposób?

4.4. Kontakty z innymi instytucjami rynku pracy

4.4.1. Proszę powiedzieć, gdzie szukał Pan(i) wsparcia po utracie pracy, poza urzędem pracy (dopytać, jeśli respondent nie będzie pamiętał):

parafia, organizacje kościelne;
organizacje pozarządowe, fundacje;
firmy szkoleniowe, doradcze, konsultanci;
władze lokalne;
ośrodek pomocy społecznej;
ośrodki wsparcia przedsiębiorczości
inne

4.4.2 Dlaczego zwrócił(a) się Pan(i) do tych instytucji?

4.4.3 Jak Pan(i) do nich trafiła?

4.4.4 Proszę opowiedzieć, jak wyglądało konkretnie wsparcie w zakresie poszukiwania pracy, udzielone przez te organizacje/ instytucje? Czy miało duże znaczenie w trakcie poszukiwania pracy?

4.4.5 Jeśli nie było wyraźnego wsparcia – dlaczego, czy ma Pan(i) wrażenie, że te instytucje same były bezradne, czy też po prostu odmawiały pomocy?

4.4.6 Czy w związku z poszukiwaniem pracy korzystał(a) Pan z pomocy psychologa lub z jakiejś formy terapii, treningów psychologicznych? W jakiej formie, i czy było to przydatne?

4.4.7 Czy pomoc i usługi udzielane poza urzędem pracy były wyższej jakości, czy podejście pracowników tych instytucji było inne? Na czym polegała ta różnica?

4.5 Inne kontakty

Proszę powiedzieć, gdzie szukał Pan(i) wsparcia w nowej sytuacji po utracie pracy, poza instytucjami publicznymi i niepublicznymi rynku pracy

były pracodawca

znajomi z pracy

bliższa rodzina

dalsza rodzina, znajomi, przyjaciele

sąsiedzi

znajomi z kościoła, parafii

inne osoby, grupy?

4.6 Trudności w poszukiwaniu pracy

4.6.1 Proszę powiedzieć, jakiego rodzaju trudności napotkał(a) Pan(i) w trakcie poszukiwania pracy (*swobodna wypowiedź*)

4.6.2 Kontakt z pracodawcą – czy znał Pan(i) oczekiwania pracodawców? W jaki sposób były formułowane te oczekiwania? Czy były zgodne z tym czego Pan(i) się spodziewał(a)?

4.6.3 Inne trudności: np. presja rodziny, brak wiedzy o rynku pracy i miejscach pracy, brak kwalifikacji, brak możliwości transportu/przeprowadzki poza miejsce zamieszkania?

4.6.4 Gdzie, przez jakie źródła, zdobywał(a) Pan(i) informacje o rynku pracy? Czy miał(a) Pan(i) wrażenie, że napotyka bariery w dostępie do informacji?

4.6.5 Czy spotkał(a) się Pani z jakimikolwiek objawami dyskryminacji na rynku pracy ze względu na: poprzednią pracę; wiek; płeć; stan rodzinny (np. matka z małymi dziećmi); stan zdrowia (niepełnosprawność); inne (jakie?)

Proszę opisać, na czym polegała ta dyskryminacja.

4.7 Strategie poszukiwania pracy

4.7.1 Proszę powiedzieć, jakich strategii używał(a) Pan/Pani w celu znalezienia pracy (*pozwoić na swobodną wypowiedź, dopytać tylko w razie potrzeby: ogłoszenia, bezpośredni kontakt z pracodawcami, znajomi, e-mailing, agencje pracy, etc.*).

4.7.2 Czy poszukiwał(a) Pan(i) możliwości samozatrudnienia, założenia własnej firmy?

Jeśli tak: proszę opowiedzieć, czy otrzymał Pan(i) wsparcie w zakładaniu własnego biznesu, czy to było skuteczne. Jakie były dalsze losy tego przedsięwzięcia?

4.7.3 Czy poszukiwał(a) Pan(i) pracy zagranicą?

4.7.4 Które wymienione strategie były, Pana/Pani zdaniem, skuteczne/nieskuteczne?

6. PRZESZKODY W PODJĘCIU PRACY

6.1 Jakie przeszkody sprawiają, Pana(i) zdaniem, że nie jest Pan(i) obecnie w stanie znaleźć pracy?

6.2 Czy ma Pan(i) jakieś oczekiwania wobec instytucji rynku pracy związane z Pan(i) obecną sytuacją? Co musiałoby się zmienić, aby mógł(a) Pan(i) podjąć pracę?

6.3 Jak ocenił(a) by Pan swoje szanse na znalezienie pracy w innym miejscu, regionie, innym kraju? Czy planuje Pan(i) poszukiwanie pracy poza miejscem zamieszkania?

6.4 Czy i jakiego rodzaju *aktywność pozazawodową* podejmuje Pan(i) na co dzień?

(*dopytać*: pomoc innym członkom rodziny, opieka, wolontariat, hobby, doksztalcanie, praktyki religijne, aktywność polityczna, społeczna, etc.)

6.5 Czy obecnie jest ktoś (osoba lub jakaś instytucja, organizacja), która mobilizuje Pana (Panią) do szukania pracy?

7. ŚRODOWISKO SPOŁECZNE BYŁYCH PEGEEROWCÓW

7.1 Proszę powiedzieć, do kogo zwraca się Pan(i) najczęściej o pomoc w zwykłych życiowych problemach? (*spontaniczna wypowiedź*)

7.2 Czy zna Pan(i) dobrze swoją okolicę?

7.3 Czy zna Pan(i)/utrzymuje kontakty z sąsiadami?

7.4 Czy jest Pan(i), lub był(a) Pan(i) w ostatnich latach, członkiem jakiejś grupy/ organizacji/ stowarzyszenia (wspólnota mieszkaniowa, grupy religijne, sportowe, społeczne, polityczne, kobiece, etc.)?

7.5 Czy w ostatnich latach spotkał się Pan(i) z osobistą, do Pani/Pana skierowaną zachętą do podejmowania jakiejś aktywności społecznej?

7.6 Czy zaproszono Pana/Panią osobiście na jakieś zebranie, czy ktoś zwracał się z prośbą o pomoc w jakiejś akcji charytatywnej, religijnej?

7.7 Skąd pochodziły te zachęty?

7.8 Czy zdarzało się Pani(u) z własnej inicjatywy chodzić na jakieś zebrania odbywające się poza kręgiem najbliższej rodziny?

7.9 Czy był(a) Pan(i) kiedykolwiek na demonstracji, pikiecie, spotkaniu politycznym?

7.10 Jakiego rodzaju media preferuje Pan(i) na co dzień (radio – jakie?, TV, gazety, Internet)?

7.11 Czy korzysta Pan(i) z mediów w celu zdobywania wiedzy o rynku pracy?

7.13 Proszę powiedzieć, czy są w Pana/Pani okolicy instytucje (nie osoby), na których pomoc może Pan(i) liczyć w przypadku problemów życiowych: kościół, organizacje kościelne, opieka społeczna, władze lokalne, media, organizacje pozarządowe, charytatywne, firmy?

7.14 Czy w szczególności czuje się Pan(i) otoczona wsparciem swojej wspólnoty religijnej (parafialnej)?

7.15 Jeśli nie: dlaczego?

7.16 Czy zmieniał się Pani/Pana stosunek do kościoła i religii w ostatnich latach? W jaki sposób?

7.17 Czy miał Pan(i) kiedykolwiek kontakty z władzami lokalnymi? Na czym one polegały? Czy zna Pan osoby z samorządu odpowiedzialne za rynek pracy w Pana miejscowości/gminie? Jak Pan(i) ocenia politykę samorządu w dziedzinie rynku pracy?

7.18 Podsumowując, jakie kontakty osobiste lub instytucjonalne (poza rodziną) były dla Pana/Pani w ostatnich latach najbardziej istotne?